

V R T E C.

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 10.

V Ljubljani 1. oktobra 1884.

Leto XIV.

Sirota.

Ihar strašno besnô
Vše pozno v noč bobni;
In mesec prej blestê
Otožno zablêdi.

Ne čuje petje se,
Ne vidi zvezdic zâr;
V bridkosti vse je, mrê,
Razsaja ljut vihâr.

V samoti tam nekô
Britkô drhti, ječi,
Ozira se v nebô
In moli in solzi.

Sirota uboga je,
Mori jo mraz in glâd;
V britkostnej bêdi je
Uboga sirotčâd.

Umrli so Jej vsi,
Ločili se 'z svetâ,
Le ona tû trpi
Ter moli iz srcâ.

Molitev vroča vrê
Tjâ gori do nebâ,
Kjer biva Bogec zlat
Kjer neha bêda vsa.

Zrcelogorec Vipavski.

Poštne hranilnice.

troci ljubi! majheni ste še in mladi ter ste najrajše domá pri svojih roditeljih, brateh in sestrah, s katerimi vsak dan občujete; a ôni izmed vas, ki hodijo v šolo, občujejo tudi z učiteljem in svojimi součenci. Ali nikarte misliti, da je to že ves svet; mnogo mnogo še drugih ljudi živi na svetu, s katerimi tudi vi pridete po večkrat v kako dotiko. Vsi ti ljudje živê v manjših ali večjih družbah, po vaséh, trgih, večjih ali manjših mestih ter na različnih krajih bodi si katere koli dežele. Da

morejo ljudje drug drugemu podpirati in braniti, zvezani so v velike družbe. Tako veliko družbo ljudi, ki ima svojega vrhovnega poglavarja in iste postave, imenujemo državo. Vsak človek, ki pripada v to veliko družbo, imenuje se državljan. Tudi vi, čitatelji „Vrtčevi“, da-si še majhen in mladi, vendar ste državljan velike in mogočne države avstrijsko-ogerske monarhije.

Kraj, kjer ste se porodili, imenuje se vaš rojstveni kraj. V tem preljubeznjivem kraju je tekla vaša zibelka, cvetele so vam prve cvetice in prepevale ljube ptičice. Še ptičica zna in ljubi svoje gnezdo, kako bi človek mogel pozabiti svojega prisrčnega rojstvenega kraja! — Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, imenuje se tudi naša materina dežela. Nam Kranjcem je materina dežela Kranjsko, Štajercem Štajersko, Korošcem Koroško, Primorcem Primorsko, Čehom Češko, Moravcem Moravsko i. t. d. V materinej deželi je preživel vsak človek svojo mladost. Ondi nam je znan sleheren hribček in vsaka dolinica nas spomina veselih mladih časov; vsak studenec nam pripoveduje od preteklih mladih let. Lepi travniki in zelene ledinice nam kažejo, kako smo trgali prve cvetice, lovili pisane metulje in kako veselo se nam je stekalo naše mladensko življenje. Kdo bi bil vendar tako mrzlega srca, da bi ne ljubil svoje materine dežele!

Ali pómneti vam je treba, otroci ljubi, da vse poprej rečene dežele, recimo: Kranjsko, Štajersko, Koroško i. t. d. so deli naše velike in mogočne države avstrijsko-ogerske monarhije. V tej veliki državi je razven naš Slovencev še mnogo mnogo drugih ljudstev, ki govoré različne jezike, imajo različne šege ali navade, ter so združena pod očetovsko oblast našega presvitlega cesarja Frana Josipa I. Avstrijsko-ogerska monarhija je tedaj naša občna domovina, katero ljubiti, ter za njen blagor delati in skrbeti je vsacega državljana sveta dolžnost.

Presvitli cesar Fran Josip I. je naš državni oblastnik, naš občni oče, ki prav po očetovski skrbi za pravi blagor in srečo vseh svojih podložnikov, ki živé v tej veliki državi ter so mnogih narodov in različnih jezikov. Vse svoje državljané bi rad videl srečne in zadovoljne, ter bi vsem rad storil to, kar je pravo in dobro, kakor dober oče svojim ljubim otročičem. Njegovo skrbno oko je vedno obrneno na blagor in korist države ter dela vedno na to, da bi se z učilnicami in drugimi primernimi napravami pospeševalo blagostanje državljanov. Ravno tako plemenite namene imajo tudi oni, kateri stojé našemu cesarju zvesto na strani, da mu pomagajo upravljati to veliko državo. Ti so cesarski kraljevi oblastniki, kateri imajo pravico, čast in oblast od cesarja. Presvitli cesar ima svoje ministre, v vsakej kronovini pa svoje namestnike ali deželne poglavarje. Vsaka dežela ima svoja okrožja s svojim poglavarjem in z uradniki, kateri v imenu presvitlega cesarja vladajo svoje okraje ter skrbé za njih srečo in blagostanje.

Za vzrejo in izomiko državljanov, kakor tudi za to, da bi se ljudem olajšalo potovanje iz jednega kraja na drugega ter bi lahko občevali tudi s tacimi, kateri živé daleč daleč od nas, ustanovila je država ogromno število občekoristnih naprav, recimo: učilnice, knjižnice, železnice, pošte in brzojavne urade i. t. d. K najlepšim in najkoristnejšim tem napravam se štejejo brez dvojbe c. kr. pošte. Le pomislite, otroci, ako bi bil kdo izmed nas v prelepem stolnem mestu našega cesarstva na Dunaji, ali pa v primorskem mestu Trstu,

ali bodi si v katerem koli mestu, ki je zelo daleč od našega domačega kraja, ne mogel bi se razgovarjati in občevati s svojimi rojaki, znanci in prijatelji, ako bi ne bilo prekoricnih poštnih uradov, ki imajo nalogo, da izročujejo vsa pismena poročila v roke naših preljubih, ki bivajo daleč od nas, bodi si v katerem koli kraju. A ne samó liste in dopisnice, tudi novce in druge vrednostne stvari lahko vsak čas vzprejemamo in odpošiljamo po c. kr. poštnih uradih. Več kakor štiri tisoč tacih obéekoristnih uradov imamo v našem cesarstvu.

Hišo, v kateri je tak poštni urad, lahko poznate po cesarskem orlu in poštnem rogu, ki sta naslikana na leseni tabli, visečej nad velikimi vrati pošne hiše. Dan in noč delajo v takej hiši pridni c. kr. poštni uradniki. Vse naše pošiljatve smemo z dobro vestjo zaupati poštnim uradom, ki je hitro odpošljejo na določeni jim kraj, in država nam je porok, da nas odškoduje za vsako škodo, ako bi se kaka stvar, katero smo poštnem uradu izročili, bodi si izgubila ali pokvarila.

A ne samó to, da c. kr. poštni uradi vzprejemajo pisma in druge stvari ter je odpošiljajo na óne kraje, kamor smo je namenili, — državno upravníštvo naložilo jim je še drugo jako važno nalogo, namreč to nalogo, da avstrijskim podložnikom olajšujejo novce štediti (varovati).

Kaj znači beseda „štediti“?

Štediti se pravi vsako stvar čuvati ali varovati, čas s pridnostjo in delom dobro obračati, takih stvari si ne kupovati, ki nam jih ni neobhodno treba, menj potrošiti nego si pridobimo. Kdor je varičen, vselej poprej dobro prevdari, predno kaj izdá; on se vpraša, ali mu je stvar, katero kupuje, neobhodno potrebna ali ne, ali mu je koristna ali samó prijetna. Še le po tem prevdanku kupuje stvar, ker mu je znan prigovor, ki pravi: „Kdor kupuje, česar mu ni treba, izmanjkalo mu bode skoraj tega, česar mu je treba.“ Kdor pridno dela in štedi (hrani), temu se morda pripeti, da mu pomanjkanje pogleda v hišo, ali v hišo priti mu ne more.

Da bi ljudje laže štedili, imamo vže zdaj marsikatero koristne naprave. Tako imate vi, otroci, svoj „šparovček“, v katerega spravljate krajcarje, ki vam jih dadó roditelji ali sorodniki; po večjih mestih imamo v ta namen velike hranilnice, kamor ljudje svoje novce na obresti pokladajo. Ali vse te naprave ne zadostujejo, ker denar v vaših „šparovčkih“ ne narašča sam o sebi, a hranilnice po velikih mestih so navadno predaleč, da bi ljudje od vseh krajev nosili svoje novce vanje. Vse to je spoznalo državno upravníštvo ter reklo: Državljeni, bodi si stari ali mladi, radi bi štedili, ali premalo je ugodnih naprav v ta namen; zatoorej imajo odslej vsi poštni uradi od vsacega, bodi si kdor koli, vzprejemati prihranjene novce in jih koristno nalagati na obresti.

Kadar greste, otroci ljubi, mimo kake pošte, kamor ste vže izvestno kako pismo nesli od svojih starišev, ne pozabite, da na tej pošti je tudi hranilnica — poštna hranilnica — in da njeni uradniki so vsak čas pripravljani, da vam pomagajo štediti. Poskusite samo jedenkrat. Vsak naj presteže v svojem „šparovčku“ domá prihranjene krajcarje, in kdor najde, da ima 50 krajcarjev ali morda še več, vzame naj te denarje in jih nese na bližnjo pošto v poštno hranilnico. Dotični poštni uradnik vzprejel bode vsacega prav prijazno in mu vse razložil, česar mu je vedeti treba. Ako mu kdo izmed vas izroči svoje prihranjene krajcarje, zapisal jih bode v vložno knjižico, in to

knjižico bode potem vam izročil. Če imate potem zopet nekoliko nabranega denarja, ravno tako jih zopet lahko nesete na dotično pošto, in poštni uradnik vam bode vsak znesek sproti zapisal v vložno knjižico. Ves denar, kolikor ga je kdo vložil, ostane potem njegova svojina; kadar koli kdo hoče, dobi ga zopet lahko nazaj, in država, rekši družba vseh državljanov skupaj mu je porok, da se mu ne izgubi niti jeden krajcar.

A še nekaj je treba, da vam povem. Mala glavnica, katero je kdo vložil v poštno hranilnico, narašča mu ne le po poznejših ulogah, ki jih novič naloži, nego tudi sama o sebi po obrestih. Recimo, da bi kdo v 1. dan januarja kacega leta vložil sto krajcarjev (jeden goldinar), naraste mu ta vsota koncem leta na 103 krajcarje, in tako dobi vložnik za vsak v poštno hranilnico vloženi goldinar vsako leto, rekel bi, kakor v darilo za svoje štedenje, po tri krajcarje obresti. Ako je kdo vložil 10 gld. in jih pusti polnih 10 let v poštni hranilnici, dobi po pretečenih 10 letih 13 gld. 44 kr. iz hranilnice nazaj. Kdor pusti svojih 10 gld. 25 let v poštni hranilnici, naraste mu teh 10 gld. na 20 gld., rekši: iz jednega krajcarja stam u narasla 2 krajcarja, iz jednega goldinarja dva goldinarja.

Pómeti je treba tudi še to, da ni treba čakati, da bi imel kdo ravno 50 kr. ter bi še le potem začel štediti svoje denarje; lahko začne tudi že s petimi krajcarji. Nihče naj ne misli, da je ta vsotica petih krajcarjev prepričla, ter ni vredno, da bi začel z njimi štediti. Nek imovit človek, ki si je s pridnostjo, zmérnostjo in varičnostjo mnogo premoženja napravil, rekel je, da si je vse premoženje pridobil s tem, ker je krajcar h krajcarju pokladal a iz krajcarjev so mu narasli goldinarji. In ta človek je prav govoril, ker je delal, kakor nas uči narava sama. V naravi vidimo, da kapljica s kapljico naredi velikanske vodé, velotoke in morja, ki gonijo parostroje in nosijo ladije. Krajcarji se dadó primerjati vodenim kapljicam. Ako si nabereš pet denarnih kapljic — pet krajcarjev — ne odlašaj štediti, nego urno pojdi k poštnemu uradu, kjer dobiš od poštnega uradnika za svojih 5 krajcarjev tako imenovano hranilno-karto, ki ima ta namen, da si lahko prihraniš tudi menj nego 50 krajcarjev. Na to karto se prilépi marka za 5 kr. Kadar koli si prihraniš zopet novih 5 kr., kupiš si novo marko za 5 kr. in jo prilépiš na hranilno-karto. Kadar ima karta 10 tacih mark, vredna je 50 kr., in ti jo neseš k poštnemu uradniku, kateri jo vzprejme za vlogo 50 krajcarjev. Ako še nimaš vložne knjižice in oddaš hranilno-karto, ki ima prilépljenih 10 mark po 5 kr., dobiš od poštnega uradnika rečeno knjižico, v katero ti zapiše, da si si prištedil 50 kr. in jih vložil v poštno hranilnico; ako pa že imaš vložno knjižico, zapiše ti vanjo prihranjeno vsoto od 50 krajcarjev kot novo vlogo.

Takó vam sem povedal, otroci ljubi, kar vam je vediti treba o poštnih hranilnicah. Preberite ta sestavek po večkrat, bodite pridni ves čas svojega življenja, delajte pridno in bodite varični. Kdor je priden in štedi, tega se denar drži, a lenega se denar ne prime. Kdor je varičen v mladosti, temu se ni bati béde; kdor se ne priučí štediti v mladosti, ta se pozneje varičnosti privadil ne bode nikoli.

Kdor želi še podrobnejšega poduka o poštnih hranilnicah, ta naj stopi k poštnemu uradu, kateri mu je najbliže, in poštni uradniki mu bodo z veseljem pojasnili vse, česar mu je vedeti treba.

(Po nemškem predelal Ivan Tomšič).